1813.

VADERLANDSCHE BESCHOUWING

DOOR

Mr GROEN VAN PRINSTERER.

'S GRAVENHAGE,
H. J. GERRETSEN.
1863.
GEDRUKT BIJ B. P. DE SWART EN ZOON.

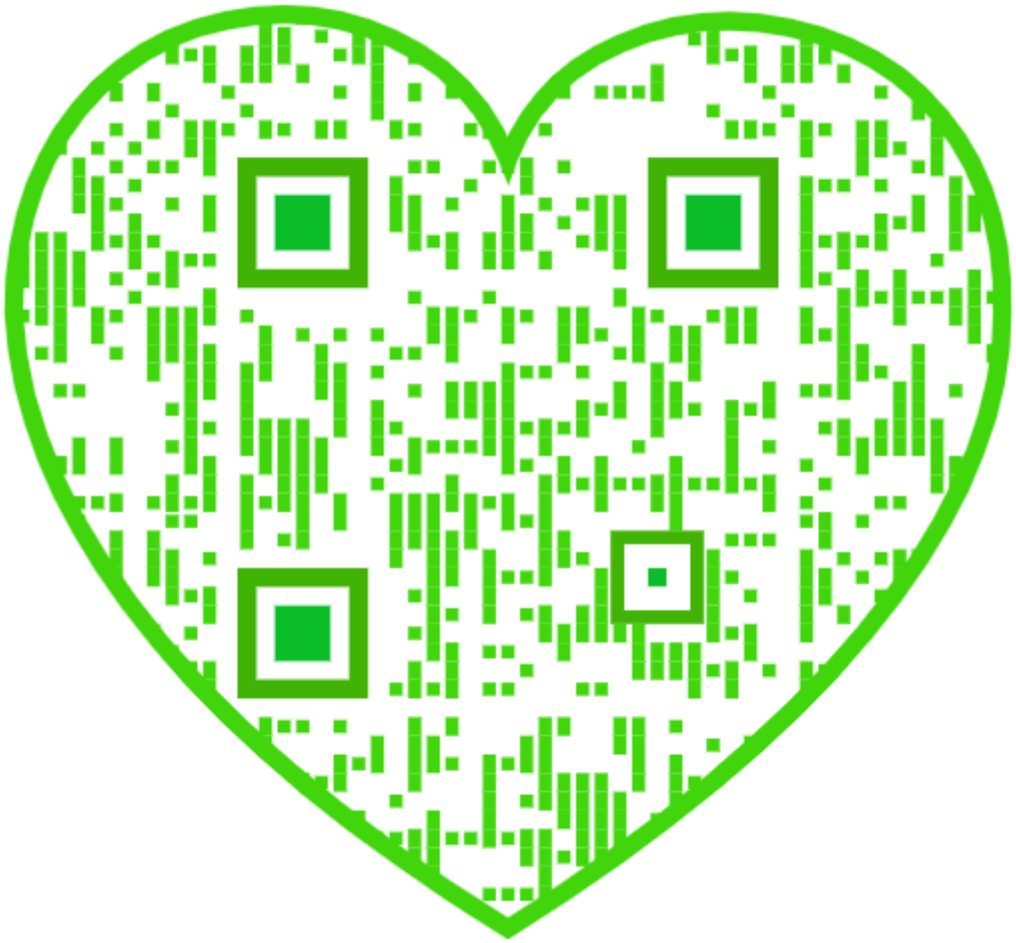

1813.

VADERLANDSCHE BESCHOUWING

DOOR

M^R GROEN VAN PRINSTERER.

'SGRAVENHAGE,

H. J. GERRETSEN.

1863.

Na de medeelingen in de dagbladen over de op 8 April gehouden bijeenkomst der Plaatselijke Commissie te 's Hage voor een nationaal monument van 1813, stel ik er prijs op, door meer volledige opgaaf mijner aldaar uitgesproken bezwaren, misverstand te ontgaan. Ik vlei mij dat (daargelaten hier en daar eene verduidelijking mijner gedachte) ik het gezegde met naauwkeurigheid terug geef.

11 April 1863.

Wegens eene zitting der Tweede Kamer is het mij niet mogelijk geweest de vorige bijeenkomst bij te wonen; ik heb evenwel reeds toen, even als andere leden der Kamer, aan den heer LOUDON geschreven en daarbij duidelijk doen uitkomen dat aan de bezwaren, te Amsterdam en elders geopperd, ook door mij veel gewigt gehecht werd.

Even als elk uwer, waardeer ik de benoeming die mij van Z. K. H. Prins FREDERIK te beurt valt. Voor een nationaal herdenken van 1813 is hij de aangewezen leidsman; sedert 1813 tot heden voorwerp der algemeene liefde en hoogachting, en die, vergis ik mij niet, op 30 November 1813, ten zelfden dage waarop zijn vader te Scheveningen aan wal stapte, bij de vermeestering van Arnhem, voor de vrijmaking van den vaderlandschen grond streed [1]).

[1]) Bij de kennisgeving der reden van mijn afzijn, had ik gevoegd: „Ik zou gaarne hebben medegewerkt om de, ook mijns inziens, niet onjuiste bedenkingen, te Amsterdam en te Utrecht geopperd, uit den weg te ruimen, en om aldus, onder den nu dubbel onmisbaren invloed van den koninklijken voorzitter der Hoofd-Commissie, het edel doel, nationaal herdenken van een onwaardeerbaren nationalen zegen, in den uitgestrektsten zin te bereiken."

Maar, om aan 's Prinsen vertrouwen te beantwoorden, zijn wij gehouden tot rondborstige openbaarmaking der bezwaren die bij ons en bij zeer velen bestaan tegen de Hoofd-Commissie en tegen de rigting die zij aan het aangevangen werk geeft.

Mag ik zonder omwegen mijne meening uiten, dan stel ik op den voorgrond dat de zoo even aan ons medegedeelde brief van Z. K. H. [1]) een nieuw en treffend bewijs van zijne welwillendheid geeft en dat *door hem*, in den tegenwoordigen stand der zaak, niet meer kon worden gedaan. Maar geldt dit ook van de Hoofd-Commissie? Zou door haar niet iets meer kunnen worden gedaan? mag van haar niet een daad, een zeer eenvoudige daad, worden verwacht, ten gevolge waarvan Z. K. H. niet langer in de volledige vrijheid van handelen worde belemmerd? Ook mij is de vergelijking voorgekomen niet onjuist te zijn met een Ministerie; een Ministerie dat zich niet opgedrongen, maar toch eenigermate aangeboden en beschikbaar gesteld heeft, en dat aangenomen werd, ja, doch onder voorwaarde, gelijk hier van zelf sprak, van algemeenen bijval. Zoodanigen bijval vindt men niet; zoo even was het op nieuw, door de voorlezing der namen van zoo menigeen die zich onttrekt, blijkbaar. Welnu, waarom dan niet de portefeuille nedergelegd? Van de verdienstelijke en ijverige mannen die gemeend hebben den eersten stoot te moeten geven, zullen voorzeker sommigen, in eene nieuwe,

[1]) waarbij aanvulling der Hoofd-Commissie toegezegd werd.

met geheel vrije keuze van Z. K. H. gevormde Hoofd-Commissie opgenomen, dubbel worden vereerd, terwijl de overigen zullen bevroeden dat zij alleen daarom worden achtergelaten, omdat de herbenoeming van allen voor het doel dat ook hun ter harte gaat, niet voordeelig zijn zou.

Doch, zoolang van het ontslag niets bekend is, moet cordate bestrijding aan de orde van den dag zijn. Ik althans reken mij daartoe verpligt, daargelaten de meerdere of mindere waarde der verbetering die ons thans, in een aanvulling van de Hoofd-Commissie, voorgesteld wordt. Immers mijne bedenkingen betreffen wel de zamenstelling der Commissie, maar vooral de denkbeelden die zij omtrent den aard van een feestvierend herdenken aan 1813, op den voorgrond gesteld heeft.

Ook ik protesteer tegen de zamenstelling der Hoofd-Commissie, wanneer zij beweert dat *industriëlen* in den uitgestrektsten zin des woords, en meer bepaaldelijk dat „deze kring van mannen, als te midden van nijverheid, koophandel en scheepvaart zich bewegende, *de ware kern der Natie vertegenwoordigen.*" Hoe groot een belang ik, met iedereen, in deze stoffelijke bronnen van volkswelvaart ook moge stellen, nogtans, wanneer van eene Natie, vooral van eene Natie, in de volle ontwikkeling van haar vaderlandlievende veerkracht, spraak is, mag daarin niet het eenige, niet het hoogste, worden gezien.

Maar ik kom bovenal op tegen de rigting die men aan het ontwerp geeft, wanneer het *Programma* der Hoofd-Commissie gevolgd wordt. Het Programma van 3 Februarij, het officiëel pro-

gramma, opgenomen in de *Industriëel* en in de *Staats-Courant*. Het Programma naar hetwelk de aanschrijving van Z. K. H. van 14 Maart ieder onzer verwijst, en hetwelk, zoo het geenerlei tegenspraak ontmoet, gerekend zal worden door elk uwer, in de voorstelling van aard en beteekenis der aanstaande feestviering, te zijn beaêmd.

Tegen die voorstelling protesteer ik. Ik lees daar dat men, ter gelegenheid van de plegtige gedachtenisviering van Nederlands herboren onafhankelijkheid, een Nationaal Monument wil oprigten, met vereeuwiging *tevens* der nagedachtenis van WILLEM I, die, als *grondlegger* onzer verlevendigde nijverheid, koophandel en scheepvaart, de eerste en voorname oorzaak is, dat wij het vijftigjarig feest met dankbaarheid mogen vieren.

Ik vrees dat men hier twee vaderlandsche onderwerpen, die op zich zelve behooren te staan, vereenigt en verwart. Ik begeer bij niemand in billijke waardering der dikwerf te weinig gewaardeerde verdiensten van WILLEM I achter te staan. Door de nakomelingschap zal welligt aan zijne nagedachtenis een afzonderlijk gedenkteeken worden gewijd. Voorts spreekt het van zelf dat, onder het herdenken aan 1813, ook hetgeen wij in die dagen aan WILLEM FREDERIK Prins van Oranje verschuldigd waren, zal worden herdacht. Maar wanneer men nu *tevens* wil vooruitloopen op hetgeen door Z. M., door den Koning, inzonderheid voor de stoffelijke volksbelangen verrigt is, wanneer bij het Jubilaeum van 1813 de vermelding van zijne koninklijke daden, zonderling genoeg! als een bijzaak, als een aanhangsel, gevoegd wordt, dan is het te

vreezen dat aan het gewigt en de waardigheid van beide onderwerpen zal te kort worden gedaan, en dat althans de omwenteling van 1813 niet in de eigenaardigheid en volledigheid van haar gedenkwaardigen inhoud zal worden gevierd. Laat ons ook niet vergeten dat, zoodra men buiten haar door de omstandigheden zeer duidelijk afgebakenden kring gaat, zoodra men zich in een later tijdperk begeeft, men terstond weder allerlei verscheidenheden van oordeelvelling ontmoet, terwijl in de viering der omwenteling zelve zich met opgetogenheid vereenigt al wie een vaderlandsch hart heeft.

In evengemeld officieel programma lees ik dat men den titel heeft aangenomen van *Hoofd-Commissie tot de oprigting van een Nationaal Gedenkteeken voor November* 1813, *enz.*

Tegen dien titel protesteer ik; tegen het laatste woord, tegen het *enz.* Dit *enz.* is te onbestemd; dit *enz.* geeft vrijheid tot het annexeren dat mij bedenkelijk voorkomt.

De Revolutie waarvan wij, als van een afzonderlijk tafereel, gedachtenis vieren, heeft een even snellen als heugelijken loop en afloop gehad. Zij begint den 17^{den} November te 's Gravenhage; zij eindigt den 2^{den} December te Amsterdam. Al wat daarbuiten gaat, gaat te ver.

Doch ik wil niet enkel oppositie maken. Gaarne wil ik, zoo het mij vergund is, kortelijk, in de hoofdtrekken opgeven waarop vooral, zoo de feestviering doeltreffend en nationaal zijn zal, mijns inziens, behoort te worden gelet.

Allereerst, iedereen weet het, op den 17^{den} November, op de daad van G. K. v. HOGENDORP, in vereeniging met VAN DER

DUIJN VAN MAASDAM en VAN LIMBURG STIRUM. De daad waarbij men de Franschen afzwoer, vrijheid en onafhankelijkheid hernam, het Huis van Oranje terugriep. In die ééne daad is reeds de gansche omwenteling vervat. Met grond kan men beweren dat VAN HOGENDORP de verpersoonlijking is dezer revolutie. Geheel zijn politiek leven vóór 1813 was een gestadig getuigenis van hetgeen 1813 kenmerkt; onafscheidelijkheid van Nederland en Oranje niet alleen, maar onafscheidelijkheid als vereenigingspunt voor allen; nu, door negentien jaren van ongekenden jammer, dat geliefde Huis, in volledigen zin dan ooit te voren, genationalizeerd werd. Daarom, omdat hij, als de algemeen bekende en erkende vertegenwoordiger van dit volksgevoelen, de omwenteling geleid en bezield heeft, daarom mogt hij van de Revolutie zeggen: *Quorum pars magna fui* [1]), en Nederland zal ondankbaar zijn, indien het niet in de volkshistorie, in stede van *magna*, met volledigheid van overtuiging, *maxima* [2]) schrijft [3]).

Ten anderen, is opmerkenswaard de wijze waarop deze hereeniging van Nederland en Oranje, deze slotsom der geschiedenis van ons Land, gebragt werd in een nieuwen met de veranderde omstandigheden overeenkomstigen vorm. Ook dit had v. HOGENDORP reeds sedert lang bedoeld [4]). Het werd den

[1]) „waarin ik een *groot* aandeel gehad heb."

[2]) „het *grootste*."

[3]) *Ter gedachtenis van* 1813 kan er, dunkt me, zoo men een standbeeld begeert, enkel van v. HOGENDORP spraak zijn.

[4]) Ten overvloede, zoo het twijfelachtig zijn kon, is dit uit zijne sedert lang ontworpen *Schets eener Grondwet* blijkbaar.

volke duidelijk gemaakt door de verklaring: het is geen WILLEM VI, het is een WILLEM I die als Souverein optreedt. Dit te doen uitkomen was het werk ook van mannen wier verdienstelijkheid in ons geheugen voortleeft, van KEMPER en FALCK.

Ten derde, mag niet in de schaduw worden gesteld wat de Prins van Oranje in die dagen voor Nederland gedaan heeft. Laat het mij met één woord uitdrukken; hij heeft zich toen, in waarheid, in den voorvaderlijken zin, *Prins van Oranje* betoond. Door zijn overkomst, toen de Franschen nog genesteld waren in het land; door zijn opregte medewerking in het uitwisschen van al wat met vroeger partijschappen in verband stond; door den vrijheidszin waarmeê hij ons terstond tegen elk misverstand van het op zich zelf misschien eenigzins bedenkelijke woord *Souvereiniteit* vrijgewaard heeft; bewust dat er in Nederland van landsheerlijk gezag geen spraak is, dat de Souvereiniteit aldaar, om de eigenaardigheid der volkshistorie, met republikeinschen zin en geest doorvoed is, dat door de Prinsen van Oranje nooit een onbeperkt gezag, nooit eenig gezag dan ter bescherming van aller vrijheden, van aller regten, begeerd werd.

Ten vierde, moet inzonderheid acht worden geslagen op het aandeel dat het Volk zelf in de omwenteling gehad heeft; in die *nationale zelfbevrijding*, ten gevolge waarvan de Bondgenooten, reeds eer ze dit land bereikten, in den vrijen Staat een ter bespoediging hunner taak niet onbeduidenden bondgenoot gehad hebben. De daad van VAN HOGENDORP is een

volksdaad. In het op 17 November uitgesproken woord was de omwenteling besloten; maar het algemeen beâmen van dit beslissend woord was meer nog dan een weerklank. Er zijn omstandigheden waarin één voor allen uitspreekt wat sedert lang in aller hart ligt. Zoo was het hier in 1813. De gemoedsstemming van VAN HOGENDORP was de gemoedsstemming van het volk. Naar vrijheid en Oranje zag men, na zooveel overmaat van leed, smachtend en reikhalzend uit, en de volkskreet waarmeê de vrijverklaring, in naam van Oranje, beaêmd werd, was meer dan adhaesie, was, op het gegeven sein, de losbarsting van de naauwelijks bedwingbare volksstem.

En moet niet bovenal op den onmisbaren, op den onmiskenbaren zegen Gods worden gelet? Neem het thans zoo bij uitnemendheid herlezenswaardig Gedenkstuk op van VAN DER PALM (een echt nationaal gedenkteeken, welks levende letter in duurzaamheid het doode marmer overtreft) en gij zult er in zien wat er met de onderneming gewaagd werd; met welke bezwaren, gevaren, nadeelige kansen men te kampen gehad heeft; en wanneer gij des te liever hulde zult brengen aan den vaderlandschen moed die daarvoor niet teruggedeinsd is, zult ge ook des te meer de zorg der Voorzienigheid waarderen die het Vaderland, waar geen berekening of veerkracht der menschen zou hebben gebaat, gered heeft. Daarom acht ik dat al wat ter viering van 1813 zal verrigt worden, in den toon, meer van een danklied dan van een triumfzang, moet gestemd zijn.

Ziedaar, zoo mij voorkomt, de karakterizerende trekken

der omwenteling van 1813, die men in het oog zal behooren te houden, indien men een waarlijk *nationaal* herdenken van den onvergetelijken vaderlandschen zegen begeert.

Misschien, zoo niet het Bestuur der Plaatselijke Commissie zelf een voorstel gedaan had, zou ik de volgende verklaring aan het oordeel der vergadering hebben onderworpen.

1. Dat men, zonder zich te vereenigen met de verdere beschouwingen der Hoofd-Commissie in haar officieel programma van 3 Februarij, evenwel de hoofdgedachte, oprigting van een nationaal gedenkteeken van ons in 1813 herboren volksbestaan, met toejuiching goedkeurt.

2. Dat men, op de vereerende uitnoodiging van Z. K. H. Prins FREDERIK der Nederlanden, doch enkel onder zijne voortdurende bescherming en leiding, tot medewerking bereid is.

3. Dat men aldus dankbaar wenscht gedachtig te zijn aan de daad van nationale zelfbevrijding waardoor de onafscheidelijkheid van Nederland en Oranje, als slotsom der nederlandsche volkshistorie, als waarborg der nederlandsche vrijheid, tot grondslag van het herrezen staatsgebouw gelegd is.

Tweederlei bedenking werd tegen mijne opmerkingen ingebragt. Vooreerst zeide men dat de vergelijking der Hoofd-

Commissie met een Ministerie niet juist is. In zoo verre juist, dunkt me, dat, even als een Ministerie dat den Koning in verlegenheid en het vaderland in gevaar brengt, de Hoofd-Commissie niet behoort te rusten, eer ze haar ontslag heeft. Ten anderen werd beweerd dat mijne voordragt, in de bijeenkomst eener Plaatselijke Commissie minder voegzaam, in eene vergadering der Hoofd-Commissie gepast ware geweest. Mij daarentegen komt het niet slechts voegzaam, maar pligtmatig voor, dat het gevoelen der Plaatselijke Commissiën omtrent den aard der omwenteling van 1813, indien het met het voorgelegd Programma van 3 Februarij niet overeenkomt, met rondborstigheid en onverwijld aan Z. K. H. en aan de Natie kenbaar worde gemaakt.